

ОБРАЗ РОСІЇ У СХІДНОАЗІЙСЬКИХ ЗМІ: АНАЛІЗ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ

І. І. Мусіюк, І. Г. Паніна

Анотація. Стаття присвячена відображенню образу Російської Федерації у східноазійських ЗМІ. Авторка описує значення зовнішньої політики Росії для її сприйняття у світі, економічні показники та внутрішні процеси як фактори формування її образу за кордоном. У статті зосереджується увага на регіоні Східної Азії та досліджується, як медіа різних країн висвітлюють зовнішню політику та двосторонні відносини Росії. Результати поточного дослідження є важливими даними про те, як Російську Федерацію сприймають країни регіону і які фактори впливають на це сприйняття.

Ключові слова: Росія, Східна Азія, ЗМІ, образ, репрезентація.

Вступ. Образ Російської Федерації у світі є предметом значного інтересу та дискусій, що особливо простежується на тлі її агресивних дій, особливо в контексті повномасштабного вторгнення в Україну. Протягом 1990–2000-х років російське керівництво намагалось побудувати імідж РФ як глобального гравця, держави з власним культурним кодом, ліберальною економікою та відповідними показниками, які поступово зростали, а також успіхами на зовнішньополітичній арені. Діяльність російських медіа за кордоном, безперечно, мала успіх, тому навіть після подій у Грузії у 2008 році та в Україні після 2014 року в багатьох куточках світу зберіглося сприйняття Росії як важливого гравця на глобальній «шахівниці». Утім її агресивні дії в Сирії та Україні, політика реваншизму та ігнорування норм міжнародного права разом із посиленням авторитарних тенденцій всередині держави призвели до того, що образ РФ почав змінюватися. Зокрема, це відбулося на Заході шляхом появи інформації з відкритих джерел і публікацій у ЗМІ. Повномасштабне вторгнення в Україну стало поштовхом до кардинальної зміни у сприйнятті РФ як держави-агресора.

У країнах Азії, на відміну від держав Європи та Північної Америки, немає однозначного засудження дій Росії в Україні, а сприйняття самої держави є доволі специфічним. Враховуючи значний вплив регіону Далекого Сходу на світову економіку та зростання його ролі в політичних процесах, видається актуальним визначити, яким є образ РФ у державах Східної Азії, адже це впливає не лише на особливості двостороннього співробітництва, а й на архітектуру міжнародної безпеки.

За останні роки було написано чимало статей і аналітичних матеріалів, присвячених міжнародному образу Російської Федерації, насамперед у контексті російсько-української війни. До таких належать, наприклад, публікації Е. Девіса [1]. Азійська тематика представлена матеріалами новинного агентства The Times of India [2]. Зокрема, нещодавні дослідження фокусуються на азійському регіоні: автори аналізують медіаобраз РФ на Сході. Зазначений аспект висвітлюється у статтях Н. Виноградової, С. Денисової [3], К. Мінцнера [4]. З огляду на це метою статті є виявлення складників образу РФ у ЗМІ держав Східної Азії, а також ключових чинників його формування.

Основна частина. Переважно негативний образ Росії підтримується західними медіа, що робить доречним розширити географію дослідження і розглянути питання образу РФ із погляду засобів масової інформації країн Східної Азії. На думку авторки, сьогодні спостерігається тенденція до переорієнтації сил на світовій арені: США і КНР стають двома найбільш впливовими центрами, які поступово формують навколо себе сфери впливу. Спираючись на цей системний тренд, необхідно також брати до уваги думку «східного світу» щодо світової політики. Охарактеризовані в цій статті медіа були обрані з урахуванням їх масовості, тиражу та наявності англійської версії матеріалів, що автоматично збільшує охоплення читачської аудиторії.

З огляду на те, яку роль займає сьогодні Китайська Народна Республіка, для аналізу образу РФ не можна ігнорувати китайський фактор. Китай має статус не тільки регіонального лідера Східної Азії, а й вагомого геополітичного центру, який розвивається та посилюється. Незважаючи на те, що КНР наразі стоїть осторонь військових процесів і намагалася зберегти позицію невтручання у війну між Росією та Україною, держава має одну з найпотужніших

економік світу, велику армію, ядерну зброю, розвинені новітні технології [5]. Через рік після повномасштабного вторгнення РФ в Україну КНР запропонувала «мирний план» щодо врегулювання «української кризи» [6], розпочавши власну «велику гру». Лідер КНР Сі Цзіньпін здійснив триденний візит до Москви. Відносини між РФ і КНР входять у нову фазу, тому дуже важливо розуміти особливості розвитку китайської зовнішньополітичної думки й риси образу Росії в Китаї.

Основою інформаційної діяльності китайських ЗМІ є ідеологічні установки китайського уряду і Комуністичної партії КНР [7]. *Xinhua* є найбільшим медіаресурсом і однією з найбільш впливових інформаційних агенцій Китаю, тому залучена до формування громадської думки у країні [7]. Аналіз висвітлення Росії у *Xinhua* дає цінну інформацію про те, як що країну сприймають у Китаї. Як зазначено на сторінках джерела, Росія, як і КНР, відчуває гостру потребу в розвитку співпраці [7]. З погляду *Xinhua*, розширення російсько-китайських відносин має велике значення не тільки для зазначених держав, а й для світу загалом. Основним повідомленням публікації є теза, що Китай і Росія залишаються «опорою миру та стабільності у мінливому світі» [8].

У матеріалах також повідомляється, що обидві держави виступають категорично проти односторонніх дій та політики протекціонізму, проти політики сили та залякування, що багато в чому суперечить західному баченню поведінки з боку обох цих держав. На думку *Xinhua*, яка транслює партійні установки, обидві держави віддані дотриманню принципу невтручання у внутрішні справи інших країн як одного з керівних принципів міжнародних відносин [8].

Для опису відносин Росії й КНР використовуються такі вирази: «стратегічний якір», «глобальний пріоритет», «можливість розвитку і глобального партнерства», «розширення співпраці» [8]. Характеризуючи російських політичних діячів, *Xinhua* використовує або нейтральні, або позитивні епітети. Наприклад, міністр закордонних справ Російської Федерації Сергій Лавров визначається як «високопоставлений дипломат» [9]. Водночас щодо лідера російської опозиції застосовується термін «суворий критик Кремля» [10].

Відносини Росії та США *Xinhua* подає нейтрально, розцінюючи їх як вимушену необхідність для обох держав. Коли йдеться про Сполучені Штати Америки, в інформації про державу можна помітити пасивно-негативний окрас. Так, у контексті іранської ядерної програми агентство підкреслює роль політичної угоди між Іраном і групою держав, відомої як Спільний всеосяжний план дій, приводячи цитати російських політичних діячів, тожоних даній тезі [11]. Однак надалі вказується, що США не тільки виїшли з цієї угоди у 2018 році за часів її особливої актуальності, а й пішли проти міжнародної спільноти, яка виступала категорично проти виходу держави [11], підтримуючи російський наратив. Водночас коли йдеться про звинувачення США, адресовані до Росії з приводу її агресивних дій, *Xinhua* подає слово «агресія» в лапках, щоб не показати причетність до цієї тези [8]. Щобільше, у номінації «The U.S. should quit interfering in Russia-Europe relations» чітко простежується невдоволення інформаційного агентства діями США. У матеріалах *Xinhua* Сполучені Штати демонструються як фактор дестабілізації відносин Росії та ЄС [8].

Водночас коли певні ЗМІ Азійсько-Тихоокеанського регіону перебувають під впливом політики уряду або мають обмеження у свободі слова та преси, є держави, медіа яких представляють різноманітний та критичний погляд на Росію, пропонуючи читачам прихильність до незалежної журналістики. Так, японська газета «The Japan Times» продемонструвала, що можна забезпечити детальне та незалежне висвітлення подій і образу РФ, виходячи за межі офіційної політики. Джерело окреслює широкий спектр тем, пов'язаних із Росією, включно з політикою, економікою, суспільством та культурою [12]. У політичному плані газета пропонує матеріали про відносини країни з Японією та США, а також про її зовнішньополітичні амбіції на Близькому Сході та в Європі [12]. Газета має публікації про внутрішню політику Росії, зокрема й нещодавні конституційні зміни, які посилили владу Президента Путіна. Матеріали джерела містять доступ до коментарів, що підкреслює його прозорість.

У нещодавній статті за 2023 рік обговорюються відносини США та Китаю з Росією, зокрема щодо війни в Україні [13]. У матеріалі цитується попередження Президента США Джо Байдена китайському лідеру Сі Цзіньпіну про серйозні наслідки, якщо КНР надасть військову

підтримку Росії у її війні проти України [13]. У ньому також згадується, що наявними очікуваннями, що Сі підтвердить свої тісні зв'язки з Президентом Росії Володимиром Путіним під час свого державного візиту до Москви. Загалом тон статті переважно інформативний, зосереджений на фактах з урядових джерел і заявах, без явної позиції щодо проблематики.

Пишучи про російсько-японські відносини, «*The Japan Times*» використовує більш «жорстку» мову, посилаючись на слова прем'єр-міністра Фуміо Кісиди, який каже про «воєнні злочини» та «агресію» для опису дій Росії [14]. Традиційно непрості й недружні відносини з РФ визначають таку риторику. У матеріалах йдеться про те, що Японія посилила свою позицію щодо Росії через відсутність прогресу в переговорах щодо територіальної суперечки навколо Північних територій і підписання мирного договору [14]. Тональність публікацій на тему російсько-японських відносин свідчить про те, що Японія займає тверду позицію щодо російської агресії та готова притягнути державу до відповідальності.

У матеріалах згадується про відносини Росії з країнами Близького Сходу та повідомляється, що Росія успішно повернулася до регіону, де Путін почувається «як вдома» серед авторитарних правителів [14]. Це підтверджує наступна цитата: «Russia has pivoted more successfully toward the Middle East, where President Vladimir Putin feels at home among a particular cohort of authoritarian rulers¹» [15]. У загальних рисах тон статті можна схарактеризувати як критично-скептичний щодо ролі Росії на Близькому Сході. Ставлення автора до РФ є підозрливим і обережним, що свідчить про те, що повернення Росії на Близький Схід може бути не таким успішним, як здається, і що авторитаризм Путіна знаходить сприятливий ґрунт і вдячну аудиторію в регіоні.

Тональність статей «*The Japan Times*» змінюється залежно від конкретної теми. Відносини Росії з країнами Європи також не є винятком. Тон статей про російсько-європейські відносини є інформативним; у матеріалах висвітлюються об'єктивні розбіжності всередині ЄС щодо російського питання, водночас автори чітко не висловлюють свою думку та не розкривають ставлення до РФ [16]. «*The Japan Times*» стверджує, що єдність Європейського Союзу щодо санкцій проти Росії починає хитатися, оскільки деякі країни-члени починають вагатися щодо покарання Москви за її дії в Україні через побоювання щодо впливу на їх власну економіку. У статті наводяться конкретні приклади таких країн, як Бельгія, Греція та Угорщина, які або відмовляються від подальших санкцій, або значною мірою покладаються на російський імпорту енергоносіїв [16].

Матеріали «*The Japan Times*» також не оминають внутрішню політику Росії та її рішення щодо вільного політичного устрою [17]. Автори публікацій обговорюють внутрішню політику Росії та конституційні зміни, які дозволяють Путіну продовжити своє перебування при владі. Агентство зазначає, що результати голосування були переважною за конституційні зміни, але критики вважають, що вони були сфальсифіковані [17]. Автор також підкреслює, що Путін керує Росією понад двоє десятиліть і потенційно може керувати країною до 83 років [17]. Тон статті дещо критичний, автор припускає, що результати голосування можуть бути не зовсім легітимними [17].

Виходячи з аналізу матеріалів ЗМІ, можна помітити ще одну варіацію серед медіа, яка полягає у пунктирному висвітленні Росії і з позитивного, і з негативного боку з огляду на контекст та світові події. Прикладом такого підходу є матеріали сінгапурського видання «*The Straits Times*» [18].

«*The Straits Times*» – широкотиражна щоденна газета в Сінгапурі, яка висвітлює місцеві та міжнародні новини, бізнес, спорт і теми, пов'язані з повсякденним життям [18]. Щодо негативного висвітлення РФ, статті «*The Straits Times*» за 2022–2023 рр. висвітлюють питання нарощування Росією військового потенціалу на українському кордоні, занепокоєння з приводу російських кампаній щодо дезінформації та критика дотримання прав людини в Росії [19]. Наприклад, нещодавня стаття під назвою «*Russian buildup at Ukraine border includes blood for*

---

¹ «Росія успішно повернулася до Близького Сходу, де Президент Володимир Путін почувається як вдома серед певного кола авторитарних правителів» – пер. авт. з англ. мови.

wounded: US officials» висвітлює стурбованість ситуацією, тоді як інша стаття під назвою «Russia calling? Scammers target high-level Western officials» зосереджується на російських кампаніях з дезінформації [19; 20]. У першому випадку висвітлена негативна позиція щодо Росії в контексті її підготовки до нового вторгнення в Україну, посилюючи коментарі США про те, що Росія «очевидно» зараз має можливість «напасти на свого сусіда» [19]. У статті російська позиція зображується як непоступлива й агресивна, коли Кремль ігнорує занепокоєння Заходу. Загалом з матеріалу випливає, що Росія є агресором, і Захід повинен бути готовий відповісти на будь-які подальші дії РФ. Другий приклад є критикою російського комедійного дуєту (Володимира Кузнецова та Олексія Стоярова), зображуючи їх брехливими та маніпулятивними [20]. У статті описується, як дует використовував фальшиву електронну пошту, інтенсивний грим і вмовляв свою цільову аудиторію говорити речі, які потім вибірково використовувалися для проросійської пропаганди [20].

Варто зауважити, що були статті, які представили більш позитивний погляд на Росію, особливо у сферах бізнесу та культури. Наприклад, стаття під назвою «Start Singapore: Russia offers free office space for high-tech start-ups» присвячена російському агентству, що просуває високотехнологічні галузі та пропонує безплатні офісні приміщення високотехнологічним стартапам із Сінгапуру, тоді як інша стаття під назвою «Singapore, Russian start-ups to benefit from two MOUs» підкреслює важливість кооперації між РФ та Сінгапуром у контексті підписання двох меморандумів про взаєморозуміння (MOU) [21; 22]. Можна відзначити, що тон першої статті є інформативним і позитивно-нейтральним, надає фактичну інформацію про пропозицію Фонду «Сколково» безплатного офісного приміщення сінгапурським стартапам із метою заохочення їх виходу на російський ринок [21]. У другому випадку стаття не передає особливого тону чи ставлення до Росії, але тематично демонструє переваги двосторонніх відносин [22].

Висновки. Розглянувши вибірково найбільш репрезентативні ЗМІ КНР, Японії та Сінгапуру, можна зробити висновок, що на образ Росії за кордоном загалом і у Східній Азії зокрема впливають різні фактори (зовнішньополітичні умови, економічний статус, включеність у міжнародні процеси, політична афілійованість урядів тощо). ЗМІ в регіоні по-різному висвітлюють Росію: одні створюють позитивний імідж, інші – ставляться критично, і це пов'язано з політичним режимом і набором цінностей, які панують у державі та є дотичними російським або навпаки. Наприклад, ЗМІ в КНР зазвичай більш позитивно сприймають Росію, тоді як матеріали в медіа Японії здебільшого критичні. Розуміння образу РФ у ЗМІ Східної Азії можуть бути корисними для аналізу російської зовнішньої політики, оскільки вони дають зрозуміти, як Росію сприймають у регіоні та як інтерпретують її дії. З іншого боку, розуміння сприйняття Росії в азійських ЗМІ може допомогти українським політикам і аналітикам приймати обґрунтовані рішення щодо трансляції своїх наративів про російсько-українську війну, розвивати взаємовигідні партнерства та розробляти стратегії взаємодії з державами регіону.

Abstract. This article is dedicated to depicting the Russian Federation's image in East Asian media. The author describes the significance of Russia's foreign policy for its perception in the world, economic indicators and internal processes as factors in the formation of its image abroad. The article focuses on the East Asian region and examines how the media of different countries cover Russia's foreign policy and bilateral relations. The results of the current study are important data on how the Russian Federation is perceived by the countries of the region and what factors influence this perception.

Keywords: Russia, East Asia, mass media, image, representation.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Davis E. Russia's Global Standing Sinks Amid Ukraine War. *U.S. News*. September 27, 2022. URL: <https://cutt.ly/Z4jWGOI>
2. How global media covered Russia's invasion of Ukraine. *The Times of India*. February 25, 2022. URL: <https://cutt.ly/C4jW4SY>
3. Vinogradova N., Denisova S. A Quantitative Analysis of the Image of Russia in the Asia-Pacific Region Media. *European Research Studies Journal*. 2018. PP. 555–569. URL: <https://bit.ly/3jwcFXI>
4. Minzner C. How Is Beijing Portraying Russia's Invasion of Ukraine for the Chinese Public? *Council on Foreign Relations*. URL: <https://on.cfr.org/402AL34>

5. China. Lowy Institute Asia Power Index 2023 Edition. URL: <https://bit.ly/40mIDNJ>
6. China's Position on the Political Settlement of the Ukraine Crisis. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. February 24, 2023. URL: <https://bit.ly/3yTjMUv>
7. Xinhua News Agency. *Britannica*. URL: <https://cutt.ly/fGRGgLi>
8. Worsening Russia-U.S. ties run counter to Russian interests: ambassador. *Xinhuanet*. March 25, 2021. URL: <https://cutt.ly/fnyf7Jj>
9. Russian FM says Russia-China ties continue to be strengthened. *Xinhuanet*. April 4, 2021. URL: <https://cutt.ly/UnyfVqi>
10. Russia rejects foreign interference in Navalny case. *Xinhuanet*. January 19, 2021. URL: <https://cutt.ly/GnyfBMw>
11. No alternative to Iran nuclear deal: Russia. *Xinhuanet*. April 2, 2021. URL: <https://cutt.ly/D4jhJED>
12. *The Japan Times*. Official website. URL: <https://www.japantimes.co.jp/>
13. Use of Chinese ammunition in Ukraine confirmed by U.S. *The Japan Times*. March 18, 2023. URL: <https://bit.ly/3LAADn4>
14. Japan to implement more sanctions against Russia over 'war crimes'. *The Japan Times*. April 7, 2022. URL: <https://bit.ly/3JSMaNH>
15. Bershidsky L. Putin's Russia is now a Middle Eastern country. *The Japan Times*. October 8, 2019. URL: <https://bit.ly/40hGuS1>
16. O'Donnell J. EU unity over Russia sanctions falters as Europe's economy wilts. *The Japan Times*. December 20, 2022. URL: <https://bit.ly/42sN0r1>
17. President for life? Russians grant Putin right to extend rule until 2036. *The Japan Times*. July 2, 2020. URL: <https://bit.ly/40hGNw9>
18. *The Straits Times*. *International Edition*. URL: <https://www.straitstimes.com/global>
19. Russian buildup at Ukraine border includes blood for wounded: US officials. *The Straits Times*. January 29, 2022. URL: <https://bit.ly/3FB6tMn>
20. Russia calling? Scammers target high-level Western officials. *The Straits Times*. March 16, 2023. URL: <https://bit.ly/3JwG1EK>
21. Start Singapore: Russia offers free office space for high-tech start-ups. *The Straits Times*. July 2, 2015. URL: <https://bit.ly/3JRKmnF>
22. Singapore, Russian start-ups to benefit from two MOUs. *The Straits Times*. September 20, 2018. URL: <https://bit.ly/3Z1drBo>

УДК: 94-055.2(477)»16»

ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ МАРІЇ МАЗЕПИНОЇ

О. І. Піддубна, І. В. Пятницькова

Анотація. У статті проаналізовано життєвий шлях та діяльність матері гетьмана Івана Мазепи – Марії Мазепиної. Вона була дуже впливовою жінкою в політичному культурному житті України XVII ст., проте наразі все одно залишається маловідомою для широкого загалу.

Ключові слова: Марія Мазепина, історія України XVII ст.

Сьогодні вченими досліджується історія України XVII ст. у політичному та культурному аспектах, створюється багато ґрунтовних праць. Водночас залишається безліч питань із площини повсякденного життя, що потребують більш глибоких досліджень. Серед них проблема впливу жінок на суспільно-політичний, культурний розвиток української держави на загальному концептуальному рівні і на рівні особистісних прикладів.

Однією з яскравих постатей української історії XVII ст. була мати Івана Мазепи – Марія Мазепина. Вона брала активну участь у релігійному, громадському житті, впливала і на політику, оскільки гетьман прислухався до порад матері. Проте її життєвий шлях, діяльність та значення в історії України до цього часу залишаються малодослідженими. Частково вони були представлені у працях Т. Таїрової-Яковлевої, З. Хижняка та С. Сегеди.

Мета цієї статті полягає у висвітленні діяльності Марії Мазепиної, її впливу на сина та досягнень у релігійній та громадській діяльності, що вражали на той час.

Марія Мазепина походила з роду Мокієвських, що належав до давніх родів шляхетського походження і вже був відомим у другій половині XVI ст. на Білоцерківщині [1, с. 212]. Точної дати її народження до цього часу історикам не вдалося встановити. Однак припускають, що вона народилася в 1624 р. [2, с. 52]. До прийняття постригу вона мала ім'я Марина.